Mateřská škola mezi **očekáváními společnosti a potřebami dítěte**

Mgr. Věra Havlíková

Mateřské školy dnes fungují v prostředí, které je pod výrazně větším tlakem než dříve. Proměňují se potřeby dětí, očekávání rodičů i společenské požadavky na vzdělávání, zatímco kapacity pedagogů zůstávají omezené. Ředitelky tak hledají rovnováhu mezi kvalitou vzdělávání, pohodou dětí a udržitelností práce celého týmu. Jaké změny jsou dnes pro předškolní vzdělávání klíčové? Co je důležité v přípravě budoucích učitelek v mateřských školách a co pomáhá budovat důvěru mezi rodinou a mateřskou školou?

Mateřské školy dnes stojí mezi rostoucími očekáváními společnosti a skutečnými potřebami dětí. Vedle tlaku na výkon a připravenost na školu stále více zaznívá potřeba bezpečného prostředí, respektující komunikace i podpory duševní pohody dětí. O tom, jaké výzvy dnes předškolní vzdělávání řeší, proč je důležité vracet do centra pozornosti dítě a jakou roli v tom hrají učitelky, ředitelky i rodiče, jsme hovořili s **Evou Koželuhovou**, která se dlouhodobě věnuje podpoře kvality práce mateřských škol a přípravě budoucích pedagogů.

Jaké největší výzvy dnes podle vás stojí před předškolním vzděláváním v České republice?

Odpověď není jednoduchá, je důležité, z jakého úhlu se na problematiku díváme, výzev je velké množství a jinak je může vnímat zřizovatel, ředitel, pedagog, rodič.

Z pohledu učitelů je největší výzvou **reagování na revizi RVP**. Celá řada škol podle RVP již pracovala a pracuje, pro ně revize nepřinesla nějaké zásadní změny, jen potvrdila, že nastavení je správné. Úpravy jsou spíše technického a formálního charakteru, protože principy, na kterých stojí revize RVP, je u nich dobře nastavená.

Na druhou stranu, pro některé MŠ to bude veliká výzva, protože byly zaměřeny více výkonovým směrem, co nejlépe dítě připravit na školu. Do toho nám vstupuje koncept, že **škola má být připravená na dítě**. Tato myšlenka je tady již od 90. let, ale konečně se dostává do praxe. Otázkou je, jak se vše podaří realizovat, hraje v tom roli celá řada faktorů a subjektů. Vše dopadne na mateřské školy, mohou být pod tlakem, aby pracovaly nějakým konkrétním způsobem, z obavy, že základní školy nebudou na tyto změny připraveny. Moc si přeji, aby základní školy na tuto změnu připraveny byly, zároveň je potřeba zklidnit emoce a obavy rodičů, že v takovém konceptu zvolnění základní školy děti nic nenaučí. **Do popředí musíme postavit dítě**, o které by nám primárně mělo jít.

Další výzvou je proměna společnosti, demografická, národnostní. V MŠ je větší počet dětí s odlišným mateřským jazykem, musí se **pracovat s větší diverzitou a heterogenitou**, než bylo obvyklé. Mění se nálady ve společnosti, tlak na výkon, ale i potřeba děti vybavit dovedností péče o sebe, o své duševní zdraví, být samy sebou, posuzovat informace, podporovat základy kritického myšlení a podporovat vztahy k druhým. Někdy jsou tyto oblasti upozaďovány s tím, že k těmto poznatkům děti nějak dospějí samy, a spíše se zaměřujeme na znalosti a dovednosti.

Třetí výzvou je **pokles porodnosti**, mění se složení obyvatelstva a MŠ na to budou muset reagovat. Nastane boj o děti, bude snaha nastavovat atraktivní formy vzdělávání a přemíra aktivit a nabídek pro děti, což může vést k **přetížení dětí a zaměření na výkon**. Rodiče by si měli spíše všímat, zda je v MŠ dobré sociální a psychosociální klima, zda je tam dětem dobře a převládá respektující přístup k dětem. Také schopnost mateřské školy pečovat o mladší děti (dříve kontroverzní téma, zda dvouleté dítě patří do mateřské školy) je aktuálním tématem. Dnes

neřešíme, zda mají nebo nemají tyto děti být v MŠ, ale jak nastavit prostředí, kdy rodina potřebuje mít dvouleté dítě v MŠ, aby mu tam bylo dobře.

Jsou dnešní děti v mateřských školách jiné než dříve?

To je diskutabilní. Někdy máme pocit, že dnes je všechno horší než dříve. Nabízí se srovnání, zda v minulosti byly děti lépe připraveny na mateřskou školu. Dříve, nejen ve škole, ale i ve výchově v rodině byl spíše větší tlak na to, co, kdy a do kdy má dítě všechno umět, proto se nám zdá, že děti byly více na mateřskou školu připraveny.

Dnes jsou mezi dětmi spíše větší rozdíly, více sledujeme potřeby dětí, **počítá se s diverzitou**. Některé děti jsou více samostatné, umí se samy obléct, zavázat boty, zapnout knoflík, plynule mluví apod. Ale jsou i děti, které se samy nenají, mají problémy s řečí, motorikou. Má na to vliv rodinné prostředí, rodinné zvyklosti, na druhou stranu děti jsou **více kognitivně stimulované**, mají velké znalosti. Nejsou horší, v něčem jsou jiné a my na to musíme umět reagovat. Někdy je to spíše o osobní optice, co od dítěte čekám.

Co považujete v přípravě studentek za nejdůležitější, a co je naopak nejtěžší?

Zde vidím úplně stejnou paralelu jako u vzdělávání dětí. Důležité je zaměřit se na jejich srdce, aby z nich rostli dobří lidé. Protože pokud chybí základ lidství, přesvědčení, že svět je dobrý, ochota pomoci, důvěra ve spolupráci, tak by nám společně nebylo dobře. A mám za to, že stejné je to i u budoucích učitelů. To klíčové za mě je v prvé řadě jejich **vnitřní nastavení vůči dětem**. Jak roli učitele vnímají, co od ní očekávají, proč do ní vstupují. Jestli je to proto, že se podvědomě budou cítit lepší, jistější, tím, že budou mít pod sebou děti, které jsou na nich závislé, nebo se v té roli rozhodnou, že chtějí pomáhat, protože je to pomáhající profese a je to služba dítěti. Protože pokud je tam to vnitřní nastavení a srdce, tak potom ty technické, didaktické

záležitosti, například, jak připravit třídu, naplánovat program a další postupy, se naučí kdykoliv později. V prvním ročníku klademe důraz na kultivaci srdce a **vyjasnění si základu**, na kterém stavíme, a ujištění se, že to vidíme podobným způsobem, a ujištění se, že do praxe chceme jít takto připraveni.

Přesně tak to máte nastaveno již v prvním semestru studia, že?

Ano, upravovali jsme i akreditace, protože dříve jsme například měli etiku učitelské profese až ve třetím ročníku, a to nám přišlo dost pozdě na to, aby si budoucí učitel ujasnil svou roli. Proto jsme se rozhodli u nové akreditace již v prvním semestru zařadit **dva modulové předměty**. Jeden modul zahrnuje **východiska předškolního vzdělávání** (historie, výzkumy, alternativní směry a další) a z toho si studenti vytvářejí představu o osobnostně orientovaném vzdělávání, tak jak jej u nás máme nastaveno. Druhým modulem je **téma já, jako učitel**. V rámci osobnostně orientované výuky pracují se svými představami, jakými učiteli by chtěli být, je to provázané s praxí, reflexí, chodí do různých typů MŠ. Do dalšího semestru potom jdou už s představou, kam chtějí směřovat.

A v druhém semestru to otočíme a studenti se učí na problematiku **nazírat očima dětí**. Co dítě potřebuje, komunikace s dítětem, popisný jazyk, ruku v ruce s tím jdou například předměty, jako je psychologie, vývojová psychologie a další. A teprve až od třetího semestru vstupují studenti do didaktických předmětů, zde už učíme studenty, „jak to dělat", ale sami už by měli mít vyjasněno, kým chtějí být.

Co pomáhá budovat důvěru mezi MŠ a rodinou, a co tuto spolupráci naopak komplikuje?

To je oblast, která se v rámci přípravného studia nedá moc natrénovat. Na praxi se studenti setkávají hlavně s dětmi, ale zkušenost s rodiči zažijí na praxích málokdy. Takže je to zkušenost, která se musí odžít. Pomáhá mít dobře nastaveno, jaká je moje role a postavení k rodině. Chápat, že MŠ je institucí, která musí **udělat vstřícný krok**, vyslat signál rodičům – jsme tady pro vás, jste vítáni, zajímá nás, co potřebujete. Co to v praxi znamená? Důležitá je transparentnost, ale i dovednost pracovat i s rodiči, kteří z různých důvodů mají špatné zkušenosti se školou, dovedou zpochybňovat pedagogické kompetence nebo přicházejí s velkými

obavami, komu svěřují své dítě. Schopnost rozptýlit obavy, otevřenost, **zvát rodiče ke každodenním neformálním činnostem**, více podporovat spolužití a komunitní potkávání vzájemné důvěře a respektu velmi napomáhá.

Může MŠ nějakým způsobem podpořit rodičovské kompetence?

Obecně vztah rodiny a školy by měl být partnerský, respektující. Forma podpory by měla být **informativní, pomáhající**. Mateřská škola může **nabízet různé formy pomoci**, vzdělávací akce, mít pro rodiče knihovničku s materiály, nabízet jednoduché infografiky. Znám školku, kde mají ve svých prostorách místo pro sdílení oblečení, ze kterého již děti vyrostly. V praxi se nám ale ukazuje, že se můžeme setkat i jinými přístupy, do jisté míry extrémními. První je zákaznický přístup. Rodič je klient, škola je služba. Tady je dítě a vy se o něj starejte. Druhý extrém je do jisté míry nadřazený vztah mateřská škola versus rodič. Víme, co je pro vaše dítě nejlepší, a vy to respektujte. Já zastávám **partnerský přístup**.

Co by učitelky v mateřských školách v současnosti nejvíce potřebovaly, aby svou práci mohly dělat kvalitně a dlouhodobě?

Častěji jim říkat, že jsou skvělé a že dobře dělají svou práci. Často vidím, jak jsou nadšené, když vypráví, co všechno s dětmi dělají. Přesto, že předškolní vzdělávání je klíčové pro nastartování životní dráhy dítěte, intenzivně vnímám, že je stále na „chvostu" vzdělávacího systému v různých směrech. Třaskavým tématem je požadavek na **zvýšení kvalifikačních nároků**. Jsme jednou z posledních zemí v Evropě, kde stačí pro práci učitelky v mateřské škole středoškolské vzdělání. Změnila se komplexnost a způsob práce učitelek, je náročnější a vyžaduje delší profesní přípravu, vysokoškolskou. Potvrzují to i šetření například ČŠI. Přimlouvám se za vysokoškolskou přípravu budoucích učitelek. Mezi kolegy z jiných stupňů jsou někdy učitelky z mateřských škol brány jako „méněcenné" a méně odborně zdatné a týká se to finančního ohodnocení, mají jiné platové podmínky.

Jak mohou ředitelky MŠ podpořit své pedagogy?

Vedení je klíčové, ředitelky obdivuji. Jsou v pozici, kdy kvalita mateřských škol **stojí a padá na nich**. Musí pečovat o sebe i kolektiv, nejen o technické vedení, v nadsázce, jak zajistit služby u dětí, ale i individualizaci nejen k dětem, ale i učitelům. Podporovat je v sebevzdělávání, poskytnout mentoring, osobní provázení, stáže, párové učení, poskytnout větší důvěru v kreativitě. Domnívám se, že o ředitelky školek není pečováno tolik, kolik by si zaslouží.

> **Kvalita mateřských škol stojí a padá na ředitelkách, je potřeba jim věnovat lepší péči, aby mohly růst.**

Vy se dlouhodobě věnujete osvětě a sdílení zkušeností i prostřednictvím vlastního webu, že?

Primárně komunikujeme přes Instagram, web slouží jako podpůrný nástroj a jsou na něm jen shromážděné informace a materiály. Vzniklo to tak, že jsme s manželem spolu fungovali v jedné mateřské škole a jsme bytostně přesvědčeni o **důležitosti spolupráce rodiny a školy**. Hodně podporujeme vztahy s rodiči, informujeme o dění v předškolní pedagogice, novinkách, rádi přinášíme příklady dobré praxe a zkušenosti, které fungují. Lidé jsou dnes obklopení více špatnými zprávami a katastrofami, my chceme **přinášet dobré a pozitivní zprávy**.

Co byste popřála pedagogům pro podporu jejich práce?

Přála bych jim, aby nikdy neztratili drive a zápal, proč si tuto práci vybrali. Ale aby také počítali s tím, že přijdou chvíle těžké a náročné. To říkáme i našim studentům. A nikdy si nenechali vzít své přesvědčení, že ta práce má smysl, že je to **nejlepší práce na světě**. Přála bych jim, aby okolo sebe měli lidi, kteří je v jejich snažení podpoří, a vědomí, že se o ně mohou kdykoliv opřít. A aby je jejich práce naplňovala radostí.

Autorka rozhovoru je advokační specialistkou v organizaci SOFA.

PhDr. Eva Koželuhová, Ph.D.

Vystudovala učitelství pro mateřské školy na Jihočeské univerzitě a předškolní pedagogiku na Univerzitě Karlově, kde absolvovala také doktorské studium. Řadu let působila jako učitelka MŠ, dnes pracuje jako odborná asistentka na Fakultě pedagogické Západočeské univerzity v Plzni, kde se věnuje přípravě budoucích učitelů mateřských škol. Dlouhodobě se zaměřuje na kvalitu předškolního vzdělávání, profesní rozvoj pedagogů a čtenářskou pregramotnost. Podílela se také na revizi RVP PV. Spolu s manželem Ondřejem Koželuhem stojí za instagramovým účtem Ucitelem_ve_skolce.